

100 éve szerzett oklevelet az első magyar orvosnő

A medicina napjainkban egyre inkább feminizálódik, okát nehéz lenne kizárólag az egyenjogúsággal magyarázni. Retrospektíve valószínűleg egy érthető kompenzációs folyamatról van szó, mivel ez a nagy odaadást kívánó humánus hivatás egészen 1869-ig a férfiak privilégiuma volt. A múltban talán sehol nem találunk ilyen kirívóan paradox helyzetét és bántó diszkriminációt a két nem képességeinek megítélésében. Úgy vélték, a nő gyengéd anyai ösztönéből fakadóan alkalmas a betegápolásra, de vizsgálatra, gyógyításra nem. Bábákat is elsősorban a női szemérem engedte a szüléshez. A nő csak nővér lehet, orvos aligha. Adja be az előírt gyógyszert, etesse meg a beteget, üritse ki az ágytálat, ezer apró kisegítő munkát végezzen el, a fő feladat a férfiaké. Csak a középkori salernói iskola női tagjai, több esetben tanárai (*Abella*, *Guarna*, *Trotula*) voltak a kivételek, de hová lett a festői öböl híres iskolája? Beledermedt a késő középkor világába, amelyből még a nagy itáliai újjászületés sem ébresztette fel. Csak szép latin strófiák hirdették a „régí dicsőség” liberális szellemét, lefordítva nemzeti nyelvekre is.

A kicsi Svájc, *Erasmus*, *Paracelsus* és *Pápai Páriz* nyugodt otthona volt az előítéletekkel szakító, Bazel helyett ezúttal Zürich, aki Solferino után tíz esztendővel eltörölte a megkülönböztetést

és egyenlő lehetőséget adott mindkét nemnek az orvosdoktori oklevél megszerzésére. A francia szépirodalom egyengette előtte az utat. *George Sand* ekkor már elképesztette a polgárokat azzal, hogy nadrágban járt, rövid frizurát hordott és cigarettázott, a kritikusokat pedig kitűnő regényeivel. Ő az egyenjogúság legnagyobb hatású hirdetője. Nem állítjuk, hogy a zürichi egyetem parókás professzorait a *Mauprat* elolvasása inspirálta volna erre az újszerű határozatra, de a szüffrazsett-szellem kétségtelen a levegőben volt. Még elmaradott hazánkban is, lásd a legnagyobb magyar költő özvegyének „meghökkenő magatartását”.

Az első magyar orvosnő előtt aligha lebegett irodalmi példa, de a kor szelleme hat, akár áttélesen is. *Hugonnai Vilma* (szül. 1847-ben), aki 18 évesen férjhez ment a parádpusztai földbirtokos *Szilassy Györgyhöz*, mindent olvasott, csak szépirodalmat nem. A fiziognómiával foglalkozó ismeretlenül is erős akaratot olvasna le fényképéről. Tudjuk, nefn volt híján ennek a tulajdonságnak. Élénk felfogása, konok elszántsága és szerencsétlen első házassága szinte predesztinálták arra, hogy valami szokatlant cselekedjen. Kedélybetegként ismerte meg az orvosi hivatást, s gyógyulását csak a gyógyítás elsajátításával tudta a továbbiakban elképzelni. Jól jött 1872, mert ekkor már külföldi hölgyeket is felvettek Európa egyetlen koedukációs egyetemére. Ékszereinek egy részét pénzzé téve elindult hát *Szilassyné*, *Hugonnai Vilma* grófnő, hogy rangrejtve az első magyar orvosnő legyen belőle. Sikerült is. Száz évvel ezelőtt *Das erste Hundert Croup-Operationen in Zürich* c. disszertációja alapján orvosdoktorrá avatták. Részletes életrajzát előbb *Katona Ibolya* közölte (*Communications*... 2. 1956), majd némi módosítással *Vida Tivadar* (Orv. Hetil. 1975, 116, 2492.) az előbbi *Hugonnai*, az utóbbi *Hugonnay* névváltozatban. Ő magától i-vel írta 1900-ban is. L. *A művelt nők otthona jótékony egyesület története* címlapját. Ami a disszertáció témaválasztását illeti: kézenfekvő. *Szumowski* szerint ugyan az antihippokratikus *Asklepiades* már i. e. az I. században végzett krupos gyermekeken sikerrel tracheotomiát, ez azonban az *O'Dwyer* által 1886-ban kipróbált intubációig egyetlen életmentő beavatkozás volt. Az „első száz műtétet” *Hugonnai Vilma prof.* Rosé klinikáján látta, ahol huzamosabb ideig dolgozott. Marasztalták, de hiába. Szépen hangzana, ha egyedül honszeretettel magyaráznánk hazajövetelét, ám „csak azért is megmutatom” dacos hiúsága legalább annyira ösztönözte. Hiszen Svájcban már voltak orvosnők, de hazájában ő lesz az első, s egyelőre az egyetlen. Családi köteléke amúgy is laza, fiacskáját 7 évig nélkülözte ugyan, de időnként láthatta volna. Hazajött tehát ebbe az újra nem túlságosan fogékony, keservesen polgárosuló országba, meglepetéseket hozni. Elsősorban egy női orvosi oklevél honosítására. Ezzel akarva-akaratlan becsempészte az egyenjogúság vajúdó szellemét, amelynek 1879 óta tudományos kézikönyve van *August Bebel* tollából. Magyarországon *A nő és a szocializmus* alapítéletét gróf *Hugonnai Vilma* bizonyította be először a saját példájával, noha elképzelhető (bár nehezen), hogy nem is olvasta.

MŰVELT NŐK OTTHONA

JÓTEKONY EGYESÜLET

TÖRTÉNETE

(1895-től 1900-ig)

ISMERETTEL

DR. WARTHA VINCZÉNÉ, GRÖF HUGONNAI VILMA

AZ 1895 ÉVI MÁJUS 10. ELI TARTOTT
BOZSÁTIRESZEN ELMUNDOTT BÉRSERI
MEGNYITÓ BESZÉDEBŐL

KÜLÖNLÉNYOMAT A MŰVELT NŐK OTTHONA JÓTEKONY EGYESÜLET
JELENTÉSE ÉS ZARASZÁMADÁAI 1895-1900 ÉVRŐL SZÓLÓ FÜZETÉRBŐL

BUDAPEST

REYAI ÉS SALAMON KÖNYVNYOMDAJA
VIII. ULLÓÉUT 18.

Hazatérése után tapasztalhatta, hogy távolléte alatt idehaza nem fordult ki sarkaiból a világ. Az orvosi kar dékánja akkor még *Rupp N. János*, de van az egyetemnek *Jendrassik Jenője*, *Balogh Kálmánja*, *Korányi Frigyes*, *Schulek Vilmosa*, s ott a nagy szervező, lapszerkesztő *Markusovszky*. Ők nem voltak az egyenjogúság ellenzői, sőt! *Markusovszky* az Orvosi Hetilap 1869. és 1870. évfolyamában nagy felelősségtudattal elemzi pro és kontra, hogy *Az orvosi gyakorlat nőnek való-e?* Mind ezt az emancipáció sürgető kérdése kapcsán. Az Újvilág ebben is kivétel, a fő gyarmatosító államok (Anglia, Franciaország) viszont racionálisabb okokból léptek előre. A fekete földrészen osztozó két birodalom nagyrészt mohamedán világgal találta magát szembe, s lefátyolozott asszonyaikat (pláne fehér) férfi orvos meg sem közelíthette. Így a franciák az „*école de médecine*” kapuit lassan megnyitották, sőt nőorvosokat képező társulatot hoztak létre, hogy a fanatikus arab népek munkástermőit korszerűen képzett orvosokkal tudják ellátni. Kötelező volt a török és arab nyelv ismerete. *Markusovszky* azonban a vertikális társadalmi szükségszerűséget is látta. Érdemes szóról szóra idézni: „Ezzel rövid idő múlva körülbelül úgy lehetünk, mint a munkások kérdésével vagyunk. Még néhány év előtt csakúgy fülhegygel hallottuk, hogy Páris és London, nemkülönben a többi Franciaország és Angolország munkásai a tőke ellen hadat folytatnak: most azonban már odáig jutottunk, hogy fővárosunkban a munkások között nagyon szocialistikus elvek keringenek, melyek nem ma-

radnak pusztá szónál”... Nem tartotta helyesnek, hogy az orvosi tanulmányok végzésének lehetőségétől a nőket különböző ürügyekkel megfosszák. Külföldi példákat idéz, hogy a nők szellemileg és fizikailag alkalmasak az orvosi hivatásra. Történelmi tanulságok szerint még fegyvert forgatni is. Mások aggálya, a koedukációs oktatás, erkölcsi szempontból. *Markusovszky* a zürichi és würzburgi információira hivatkozva oszlatja el a kételyeket. Szerkesztőjétől függetlenül az emancipáció mellett az Orvosi Hetilap is letette voksát az *Egy sociális kérdés a tudományos világ foruma előtt* c. tárcájával. Úgymond „a nem mint olyan általában sem előjogot, sem korlátot nem rejthet magában”. A medikák felvételének fő ellenzője a müncheni *Bischoff* tanár volt, aki konzervatív szalonszobai szemlélete és álszemérmessége mellett nem átalotta ellenérvként bevetni a női agyvelő átlag 134 grammos súly-mínuszát, amelyre *Herrmann* zürichi professzor frappánsan megválaszolt. A néger férfiak agytömege még a fehér nőkénel is kevesebb, ezek szerint *Bischoff* tanár azokat se fogadná hallgatói sorába? — kérdi a liberális gondolkodású svájci orvostudós, vaskalapos bajor kollégájától. Avagy a zürichi polytechnikum gépműszaki osztályán ekkor jelentkezett az első nő, kitűnően megfelelve a felvételi vizsgán, míg a 350 férfi közel egyharmada (100) elbukott. Nem lehet tehát az agy tömegéből az észbeli képességekre következtetni, k-l. álnevű tárcáirónk szerint pedig „az észbeli nyilváníulásokról az agy tömegére”.

Meglepően *Mihalkovits Géza* szintén biológiai alapon kérdőjelezte meg a szellemi egyenjogúságot. Érdekes, hogy a nagyérdemű *Trefort* miniszter (közben *Hugonnai* 1881-ben érettségi vizsgát is tett) nem a kar döntését fogadta el és hivatalosan csupán szülésznői ténykedésre jogosította fel. Hogy nem akárki, most mutatta meg igazán. Vállalta a köldökzsinórok átvágását, közben *Trefort*, kedvező értesülései alapján hallgatólagosan tudomásul veszi „illegális” praktizálását. Lett volna oka megsértődni, 1884-ben férjétől is elvált, hátat fordíthatott volna a hálátlan országnak. Bár férje elvileg nem állt távol tőle. Földesúr létére szabadkőműves, a női iskolák reformjának híve, a szellemi egyenjogúság szószólója, ez sem bizonyult többé elég erős kapocsnak. Öröme is akadt, az egyre szaporodó pacientúra bizalmából, a diploma nosztrifikálásából pedig presztízis kérdést csinált. Tudta, hogy az idő neki dolgozik, a század végén kibontakozó szocialisztikus mozgalmak társadalmi bázisa egyre szilárdabb, az európai egyetemek kapuiról lassan leszedik a nőket kirekesztő tilalomtáblákat, s ha most feladná, késésünkért ő is felelős lenne. Szerencséjére 1887-ben férjhez ment a korban jobban hozzáillő *Wartha Vincze* kémikus műegyetemi tanárhoz, így nem szorult többé a bábateendők el-látására. *Katona Ibolya* állítása, amely szerint *Hugonnai Vilma* 1891-ben cikket írt volna a Bába-Kalauz számára, elírás lehet. Ugyanis a Bába-Kalauz *Dirner Gusztáv* 1894-ben indította meg (l. *Győry* Bibliográfiája, 173. old.). *Déla-coux* professzornak egyik könyvét viszont valóban *Dirner* ösztönözte a lefordításra *Az ó- és újkor bábái* címmel (1894), amelyből fejezetek a Bába-Kalauz lapjain

